

ZA KUBŁARKI
A KUBŁARJOW

Lutki

2 2015

Porstowa hra

»Čmjeta na kćenju«

Mała čmjeta Hančička
pyta něšto do brjuška.

Zynčo, frynčo zlětuje –
widži kwětku na łuce.

Leći k přenjom łopješku.
»Huch, tu so ja wobsunu!

Što to dyrbi? Praj mi to! –
Spytam druhe łopješko!«

Z ritku na nje syda so.
Plums – a padnje zaso žno.

»Što to dyrbi? Praj mi to! –
Spytam třeće łopješko!«

Z ritku na nje syda so.
Plums – a padnje zaso žno.

»Što to dyrbi? Praj mi to! –
Spytam štwórte łopješko!«

Z ritku na nje syda so.
Plums – a padnje zaso žno.

»Što to dyrbi? Praj mi to! –
Spytam pjate łopješko!«

Z ritku na nje syda so.
Plums – a padnje zaso žno.

»Božičko, to njeńdže tak! –
Wosrjedź kćenja je mój blak!

Tule rady wotpočnu,
slódky nektar wupiju.«

Wječor leći Hančička
zbožowna zas do hnězda.

delnjoserbsce: Mila Nagorina
přełožk: RCW

Čmjeta

klasa
příznamjenja

Čmjeta słuša k insektam, kotrež mjenujemy tež překasancy. Čmjeta ma sylne a kulowate čěło. Kosmički wupadaja kaž kožuch. Křidlešce stej porno čětu poměrnje małej. Rozeznawamy wjacore družiny čmjetow, kiž móža rozdželnje wupadać. Zwjetša je čěło čornožolte smuhate.

barba
wulkosc
pohibowanje

Čmjeta je mjez jednym a třomi centimetrami wulka. Hačrunjež stej křidlešce tołsteje čmjety poměrnje małej, móže wona jara derje lětać.

zwuki

Hdyž čmjeta lěta, słyšimy ju brunčec. Brunčenje nastawa při spěšnym pohibowanju křidleškow.

žiwjenski rum
škit před zymu

Čmjeta je na łukach, na zahrodach, w parkach a w lěsach žiwa. Móže so sama zhrěc. Tež kosmički škitaja před zymu. Lěta hižo při temperaturach wot štyrjoch stopnjow.

bydlenje

Čmjeta je žiwa w hnězdach. Tam bydla čmjety hromadže w ludach. K jednomu ludej słuša 50 do 500 zwěrjatkow. Kóždy lud ma swoju matku (płodnu zónku).

zežiwjenje

Čmjeta lěta cyły dzeń a zběra nektar a kćenjowj próšk. Ze swojim dołhim cychadłom cyca nektar z kćenjow. Kćenjowj próšk wostanje při kosmičkach wisajo.

wuwiće

Matka njese jejka. Z kóždeho jejka wuwija so běta larwa, z kotrejež nastanje dudka. Z dudkow wulězu po někotrych dnjach hotowe čmjety.

přirodny njepřećel

Boji so ptačkow, dokelž ptački rady čmjety žeru.

(hlej tež: Zwěrjata. Přewodnik po přirodže, Ludowe nakładnistwo Domowina 2013)

Hdyž je jedna čmjeła dobry nektar namakała, leći domoj a pohibuje so spěšnje a napadnje. Při tym rozdźeluje wón kćenjow. Druhe čmjeły spóznaja, kotre kwětki dyrbja pytać. Tak je lochko namakaja.

Štož chcychmy dawno hižo wo čmjetach wědźeć

Zwotkel wědza čmjeły, hdže dyrbja kćenja pytać?

Hdže twarja čmjeły swoje hnězda?

Młoda matka pyta sej w nalěču rjane městno za hnězdo. To móže mała jama w zemi abo w štomje być. Někotre čmjeły pytaja sej tež stare ptače hnězda. Zwjetša pak wužiwa ja hnězdo jenož jedne lěto.

Móža čmjeły kafać?

Hačrunjež maja žónske čmjeły kafačik, wone jenož zrědka kafa ja. Njepřečelam swój kafačik jenož poka za ja, zo bychu jich warnowali. Njetrje bamy so čmjełow boječ. Dyrbimy jenož kedźbować, zo na nje njestupimy. To móže mjenujcy chětro palić.

Noša čmjeły cholowčki?

Hdyž čmjeła kćenja wopytuje, wostanje kćenjowy próšk na kosmičkach wisajo. Tutón próšk hromadzi čmjeła při swojimaj zadnimaj nóżkomaj. A to potom wupada, kaž by žošte cholowčki měta.

Kak dotho su čmjeły po puću?

Dołhož je swětło, lěta ja čmjeły po nektar a kćenjowy próšk. To móže hač do 18 hodžinow wob džen być. Wone móža tež lětać, hdyž je hižo dosć chłódnó. W lěču su poprawom jenož k spanju doma.

Kejžorski pinguin

klasa příznamjenja

Kejžorski pinguin sluša kaž wšitke pinguiny k ptačkam. Čěto je kulojte a zasadžite (untersetzt). Pinguin ma poměrnje mału hłowu a małej noze. Pysk je kónčkojty. Křidle stej čerņkej a služitej při plúwanju we wodže jako pjericy. Pinguin je wuběrný plúwar.

barba

Pjerjo je čornoběte. Brjuch je běty, křidle, chribjet a hłowa su čorne. Pod šiju a na licomaj ma pjerjo kejžorskeho pinguina tež žoľto-oranžowu barbu.

wulkosć

Kejžorski pinguin je najwjetši wšitkich pinguinow. Je wjetši hač jedyn meter.

pohibowanje

Tak kaž wšitke pinguiny njemóže kejžorski pinguin lětać. Na nohomaj ma plúwanske kóžki. Tohodla na kraju jenož pomału čampa. Ale plúwać móže ze swojimaj nohomaj jara wušiknje. Hdyž so pinguiny mjezsobu woľaja, móže to klinčec kaž trompeta. Na tym spóznaješ, zo jedyn drugeho pyta.

zwuki

žiwjenski rum

Je žiwy w Antarktisy, potajkim při južnym čopje. To je najzymniša kónčina zemje. Cyłe lěto je tam lód a sněh.

škit před zymu

Ma cyle wjele małych pjerjow, kiž leža wusko při čěle. Tak je pjerjo krute a škita jara derje před wodu a zymnymi temperaturami. Tež toľsta tukowa woršta pod pjerjom pinguina wohrěwa.

bydlenje

Pinguiny nimaja žane prawe bydlenje. Přebywaja wjele w morju. Hdyž su na kraju, steja hromadže we wulkich skupinach.

zežiwjenje

Žeru ryby, čornicy (Tintenfische) a kril (małe rakowe zwěrjatka).

wuwice

Pinguinowa žonka njese jedne jejo. Mužik kuli sej jejo na noze a pokrywa je ze swojej brjušnej kóžnej faľdu. Tam wostanje jejo rjenje čopľe. Z jeja wudypa so mały šery pinguin.

přirodny njepřećel

Boji so wulkich ćulenjow a wjelrybow, dokelž tute zwěrjata často pinguiny žeru.

Štož chcychmy dawno hižo wo pinguinach wědžeć

Trjebaja pinguiny nawoči?

Na kraju pinguiny jenož špatnje widža. Wěcy, kiž su daloko přeč, njespóznawaja. Ale pod wodu móža jara derje widžeć. Woda skutkuje kaž nawoči. Tak móža pinguiny ryby we wodže derje spóznać a popadnyć.

Boja so pinguiny do wody skočić?

Hdyž su pinguiny na kraju a njewědža, hač snano njepřećel we wodže njepłuwa, potom so woprawdže boja, do wody skočić. Hakle hdyž je jedyn z nich jako přeni skočil, slěduja wšitke druhe. To mjenuje so »pinguinowy efekt«.

Maja pinguiny pěstowarnju?

Haj, wone maja woprawdže pěstowarnju! Druhe ptački tajke něšto nimaja. Jeli dyrbitej staršej jónu dlěši čas přeč, na příklad picu pytać, potom staraja so druhe pinguiny wo jeju młodžo. Wone je picuja a škitaja.

Čehodla su pinguiny čornoběte?

Pinguiny so tak we wodže před njepřećelimi škitaja. Hdyž njepřećel pod pinguinom płuwa, potom jeho běty brjuch před swětlým powjerchom wody nimale njewidži. Hdyž płuwa njepřećel nad pinguinom, potom jeho čorny chribjet před čěmny m dnem morja lědma spóznaje. To je dobre tarnowanje!

Čehodla noze pinguina při lodže njepřimjerznu?

Dokelž běži do nohow pinguina jenož mało kreje, stej jeho noze wot spody přećo jara zymnej. Pod zymnymaj nohomaj lód njetaje. Jenož hdyž lód taje a potom zaso zmjerznje, móže tež něšto přimjerznyć.

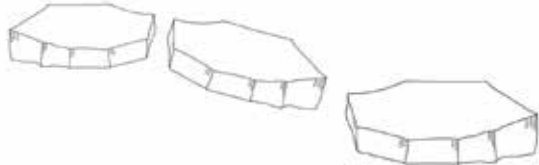
Nektar hromadzić

- material:** za kóždy džěco nopašk, za kóždy skupinu jedyn bow, dalše bowy, hwižk, časnik, ewtl. měrjenski nopach
- ideja hry:** Džěci hromadza jako čmjeły nektar, z kotrehož nastanje potom dobry měd.
- přihot:** Džěci rozdžěla so do małych skupin. Kóždy džěco dóstanje nopašk. Kóždy skupina nastupi so za swojim prózdnym »kołćom« (bowom), při čimž su nopaški a kołće jedneje skupiny ze samsnej barbu woznamjenjene. Tróšku zdalene rostu na »łuće« (na př. trawniku) rjane »kwětki ze slódkim nektarom« (z wodu napjelnjene bowy).
- wotběh:** K startej kubłarka zahwizda a wšitke čmjeły wuleća ze swojich kołćow. Z nopaškami zběraja z kwětkow nektar a hromadza jón w swojim skupinowym kołću. Hdýž je čas wotběžať, so zaso zahwizda. Dobyli su čmjeły z najwjace nektarom w swojim kołću.
- warianta za wjetše džěci:** Čěžkosć móže so přez džěrki w nopaškach stopnjować. Tak zhubjeja čmjeły při zběranju nektara njepřestajnje wodu. Z tym so simuluje, kak čmjeła při lětanju energiju přetrjebuje.

Běh po lodowych škrutach

- material:** trjenja abo štyriróžki z papjerca (zwoznamnjeja lodowe škruty)
- přihoty:** Na zemju składže kubłarka čaru ze škrutow. Započatk a cil so markěrujetej.
- stawizna:** Chcemy pinguiny w Antarktisy wopytać. Za to dyrbymy morjo přeprěčić. Dokelž pak je jeho woda lódzymna, njemóžemy je přepluwać! Bohudžak pluwaja na wodze lodowe škruty. Po nich móžemy běhać. Zo njebychmy so wobsunyl, džěržimy so za ruku. Kedžbu na pinguinowy efekt: Stupi-li jedne džěco pódla škruty, skoča wšitke za nim do wody!
- warianta za wjetše džěci:** Wot starta hač k cilej markěruje so čara, po kotrejž maja džěci morjo přeprěčić. Kóždy z nich dóstanje jednu škrutu. Sej mjezsobu škruty dale dawajo a so tak po nich dale hibajo, přewinu džěci morjo. So wě, zo wunjese jedna škruta tež wjacore džěci. Při tym dyrbja kedžbować, zo žane z nich do wody njepadnje (pódla škruty njestupi). Njewobsadžene škruty »roztaja«, z tym zo je kubłarka přeč wozmje.

Katalog kvalitativních kritérijow k spěchowanju a posrědkowanju serbsčiny w dźěćacych dnjowych přebywanišćach w Sakskej

awtorka: **Jadwiga Kaulfürstowa**

Ze zaměrom, podpěrować kubłarki a kubłarjow w jich wšědnym prócowanju wo posrědkowanje serbsčiny, smy uwili přiručku, w kotrejž namakaja młodši runje tak kaž nazhonići pedagogoj nastorki za swoje dźěło. Jedna so wo katalog kvalitativních kritérijow, w kotrymž so dypk po dypku wopisuje, kak nošerjo, wjednicy, kubłarske teamy

a jednotliwe kubłarki resp. kubłarjo w idealnym padže swój rěčnokubłanski nadawk w žłobiku a pěstowarni realizuja.

cyłkowny material

(serbskorěčny katalog, němskorěčny katalog, rjadowak): 20,00 €

serbskorěčny katalog

(skaz. čo.: P-0/254/14): 10,00 €

němskorěčny katalog

(skaz. čo.: P-0/255/14): 10,00 €

2015 wurídže ke katalogej słušacy dźěłowy zešiwk (serbsce a němsce) z metodiskimi pokiwami a formularami za sebjeewaluaciju (zešiwk w A4-formaće + CD).

předań:

Rěčny centrum WITAJ
Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
witaj-bautzen@sorben.com
tel. (0 35 91) 55 04 00

Zo by so lěpje čitało, wužiwamy we wěstych padach jenož žónske pomjenowanja, na př. kubłarka. So wě, zo su tež přeco mužojo wotpowědneho powołanskeho stawa mjenjeni.

Lutki – 14. lětnik
wuchadza 4 króć wob lěto
cyłkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ
hlowna zamołwita: Weronika Butendeichowa
fota: NSLDž (titulak); RCW (str. 2, zadnja wobalka);
Pixelio/Ulrich Velten (str. 3); wikipedia/Jenny Varley (str. 5);
Openclipart (str. 4, 7)
ilustracije: Martina Gollnick (str. 6)
Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin,
telefon: (0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com